[Door de Bijbel: Uitzending 693: Spreuken 14:1 t/m 35]

In Spreuken 14 komt het thema ‘wijs en rechtvaardig leven uit geloof’ aan de orde. Het hoofdstuk behandelt aspecten van een verstandige levenswijze.

Spreuken 14 vers 1: ***‘Wijze vrouwen bouwen hun huis op, maar een die zeer dwaas is, breekt het met haar handen af.’*** Hier wordt niet gesproken over de fysieke bouw van een huis. Ik denk dat Sara een voorbeeld is van een vrouw die haar huis bouwde. Ze was de vrouw van een patriarch, en ze bouwde het huis van Israël. Ik denk dat we kunnen zeggen dat Jochebed, de moeder van Mozes, haar huis bouwde. Hoewel ze een slavin was in een vreemd land, verborg ze haar zoon om hem te redden, waakte ze over hem, en werd ten slotte zijn voedster in dienst van Farao’s dochter. Zij is degene die hem leerde over de HEERE en Zijn belofte aan Israël. Ze was een prachtige moeder, en ze bouwde haar huis.
Dwaze vrouwen daarentegen breken hun huis met eigen handen af. Verschillende vrouwen in de Schriften deden dat. Omdat ze zo slecht waren, werd het huis dat ze bouwden, vernield. Laat me één tekst in het bijzonder aanwijzen. Ahazia was tweeëntwintig jaar toen hij de troon besteeg en regeerde één jaar vanuit Jeruzalem. Zijn moeder heette Athalia en was een kleindochter van Omri. Ook hij bewandelde de goddeloze wegen van Achab, want zijn moeder zette hem aan tot slechte daden (2 Kron. 22:2-3). De raad van zijn moeder haalde werkelijk het huis van Achab neer. Dit is inderdaad een ware spreuk. Ook vandaag zijn er voldoende voorbeelden van vrouwen van wie persoonlijke zonden hun huizen vernield hebben.

Met deze woorden worden Joodse jongeren aangespoord zorgvuldig te zijn in de keuze van een levenspartner. Voor zover ze hierop invloed hebben en hun vader niet alle initiatieven neemt in deze kwestie, moeten zij erop letten dat ze kiezen voor een wijze en godvrezende vrouw.
Ik ga nog even in op de huwelijkskeuze in de tijd van de Bijbel. Er wordt algemeen van uitgegaan dat meisjes op vrij jonge leeftijd trouwden, terwijl jongens wat ouder waren, omdat ze een bruidsprijs moesten opbrengen. Een vrouw had in het OT formeel geen zeggenschap over de keuze van de huwelijks-

partner. Om dit te begrijpen, is het van belang te beseffen dat een huwelijkssluiting eerder een overeenkomst tussen twee partijen dan tussen twee personen was. Uiteraard waren daar uitzonderingen op, ik heb het over de algemene gang van zaken.
Voordat een overeenkomst bereikt kon worden over een huwelijk, moest de bruidsprijs vastgesteld worden. De bruidsprijs, of mohar, was een som geld die de jongen aan de vader van het meisje moest geven. De betaling van de bruidsprijs kon vervangen worden door het verrichten van werk, zoals bij de twee huwelijken van Jakob (Gen.29:15-30) of door het bewijzen van een bijzondere dienst, zoals bij het huwelijk van David en Michal (1 Sam.18:15-27) en dat van Otniël met de dochter van Kaleb (Joz. 15:16; Recht.1:12). De indruk kan ontstaan dat er sprake was van een soort verkoop van een meisje, maar dat is een onjuiste gedachte. Een bruidsprijs moeten we eerder opvatten als een schadeloosstelling voor de familie. De vader van de bruid zal om zijn familie in stand te houden voortaan een werkkracht moeten missen en dat verlies werd dan met de bruidsprijs gecompenseerd. Met het betalen van de bruidsprijs was de aanstaande bruidegom verzekerd het meisje, op een nog vast te stellen tijd, ten huwelijk te nemen. Daarmee had de overhandiging van het bedrag de status van wat wij tegenwoordig een verloving noemen. Na de verloving waren het meisje en de jongen gebonden aan de belofte van trouw (Deutr.20:7). Na verloop van tijd werd de bruid naar het huis van de bruidegom gebracht. Dat was een bijzonder moment, omdat ze emotioneel en zakelijk afgesneden werd van haar eigen familie en voortaan deel ging uitmaken van de familie van haar man. Tijdens het feest dat hiermee gepaard ging, was zij met mooie kleding en juwelen getooid (Ps.45:14-15). Vergezeld door vrienden met tamboerijnen en andere muziekinstrumenten werd zij naar het huis van de bruidegom geleid. Gedurende de feesten, die enkele dagen duurden, bleef zij gesluierd (Gen.29:23; Hoogl.4: 1; 5:7; 6:7). Zowel in Israël als bij de omringende volken leefde de hoop op een rijke kinderzegen. Het was helaas niet ongebruikelijk dat een bruid die geen kinderen kreeg, niet graag meer gezien was bij haar man. De angst voor verstoting moet in de toenmalige wereld groot geweest zijn. Soms moest de bruid andere vrouwen naast zich dulden die wel vruchtbaar waren. Alhoewel er polygamie bestond, was en is het Bijbelse ideaal het monogame huwelijk.

Spreuken 14 vers 2: ***'Wie in zijn oprechtheid wandelt, vreest de HEERE, maar wie van zijn wegen afwijkt, veracht Hem.'*** Wie ontzag voor de HEERE heeft, zal ook wandelen en leven zoals de HEERE dat graag wil. Op die manier wordt duidelijk dat echt ontzag voor de HEERE blijkt uit de handel en wandel van een mens. Ook vandaag weerspiegelt onze manier van leven onze relatie met de HEERE. In 1Joh.2 vers 6 staat: ***'Wie zegt in Hem te blijven, moet ook zelf zo wandelen als Hij gewandeld heeft.'*** Ons leven hoort in gehoorzaamheid en afhankelijkheid van God de Vader te zijn net zoals het leven van de Heere Jezus dat was.

Mogelijk herinnert u zich uit 1 Samuël 15 verzen 22 en 23 de woorden van de profeet Samuël. Hij zei tegen koning Saul: ***'Gehoorzaamheid is de HEERE veel meer waard dan offers. Hij heeft liever dat u naar Hem luistert dan dat u Hem het vet van de rammen offert. Want opstandigheid is net zo erg als toverij, en koppigheid is net zo erg als aanbidding van afgodsbeelden. Omdat u het woord van de HEERE in de wind hebt geslagen, heeft Hij het koningschap van u afgenomen.'*** *(Het Boek)* Ook vandaag is gehoorzaamheid aan de HEERE belangrijker dan het vervullen van godsdienstige gebruiken en plichten. Als een mens doet wat hij of zij niet verondersteld is te doen, dan getuigt dat niet van een liefdevolle en intense relatie met God.

Spreuken 14 vers 3: ***'In de mond van een dwaas ligt een roede voor zijn hoogmoed, maar de lippen van wijzen waken over hen.'*** Blijkbaar zijn verstandige mensen door hun verantwoorde omgang met taal in staat mensen veiligheid te bieden. Een voorbeeld is de geschiedenis van de wijze rechtspraak van Salomo (1 Kon.3:16-28). Het verstandige optreden van de koning zorgde ervoor dat degene die onrecht werd aangedaan, in haar recht werd gesteld.

Spreuken 14 vers 4: ***'Als er geen koeien zijn, blijft de kribbe schoon, maar door de kracht van de os is er een grote opbrengst.'*** Hier staat een spreuk over de landbouw. Een voederbak is proper als er geen dieren in de stal staan. Daarmee wordt aangegeven dat een lege en propere voederbak in een

stal wijst op een economisch probleem. Maar door de kracht van een os is er veel opbrengst en komt er loon naar werken. Daarom is investering in vee van groot belang, net als inzet en ondernemingszin dat zijn. Het zijn eigenschappen die bij de wijsheid horen.

Spreuken 14 vers 5: ***'Een betrouwbare getuige liegt niet, maar een valse getuige blaast leugens.'*** Een betrouwbaar getuige zal niet liegen, terwijl een valse getuige leugens ademt. De spreuk stelt ons voor de vraag waar vooral rechters mee te maken hebben: is de getuigenis dat wordt afgelegd betrouwbaar? Hier vinden we een aanwijzing dat iemands karakter bepalend is voor het waarheidsgehalte van zijn getuigenis. Zo'n regel kan een rechter helpen bij het verhoren van getuigen. Iemand die heel zijn leven onbetrouwbaar is gebleken, moet niet onmiddellijk op zijn woord geloofd worden. Een gedegen onderzoek is dan zeker op z'n plaats. De praktijk kan erg moeilijk en gecompliceerd zijn. Er zijn ook situaties waarin mensen de waarheid niet kunnen achterhalen. Dan wordt het bij de HEERE gebracht, zoals blijkt uit diverse rechtsbepalingen in het OT (Ex.22:7-9; Deutr.27:11-26). Dit vers mag niet verbazen, iedereen kent ongetwijfeld mensen die het maar niet kunnen laten steeds te liegen, ook over de kleinste dingen.

Spreuken 14 verzen 6 en 7: ***'Een spotter zoekt wijsheid, en die is er niet, maar voor een verstandige is kennis gemakkelijk te verwerven. Ga een dwaze man uit de weg: van zijn lippen zult u geen kennis opdoen.'*** Salomo heeft het opnieuw over de spotter, de persoon die in de optiek van Spreuken zo verdorven is dat hij niet meer te veranderen is. Mogelijk dat zo iemand op zoek is naar wijsheid en kennis waarmee hij zijn duistere plannen kan uitvoeren. Maar hij zal er niet in slagen zijn doel te bereiken, omdat wijsheid voorbehouden is aan mensen die de HEERE met een toegewijd hart zoeken en dienen. Er is zelfs een oproep ver verwijderd te blijven van zulke personen.

Spreuken 14 vers 8: ***'De wijsheid van een schrandere is zijn eigen weg te begrijpen, maar de dwaasheid van dwazen is bedrog.'*** In de verzen 8 t/m 15 worden wijzen en dwazen vanuit verschillende aspecten met elkaar vergeleken. Het wordt duidelijk dat dingen niet altijd zijn wat ze lijken, en dat zij die

voor de dwaasheid kiezen, zichzelf bedriegen. Het gedeelte begint met de mededeling dat de wijsheid een verstandig mens toont welke weg hij moet volgen. Daarmee wordt duidelijk gemaakt dat de kracht van een verstandig mens ligt in zelfkennis. Zo iemand is in staat te beseffen waartoe zijn handelen leidt. De jarenlange omgang met de HEERE en de bereidheid zich te laten vormen, zorgen ervoor dat mensen het verband zien tussen daden en de consequenties. Een dwaas erkent dit verband niet, want hij denkt dat hij een goede toekomst heeft als hij onrechtvaardig handelt. Maar het is een leugen, hij brengt anderen en zichzelf op een dwaalspoor.

Spreuken 14 vers 9: ***'De dwaas spot met een schuldoffer, maar onder de oprechten heerst welwillendheid.'*** Oprechte mensen komen eerlijk uit voor wat zij fout deden. Dat is ook voor ons van belang om te vragen: kom ik eerlijk uit voor wat ik fout doe of heb gedaan? Het getuigt van wijsheid en eerbied voor de HEERE.

Spreuken 14 vers 10: ***'Het hart kent zijn eigen bitterheid, en een vreemde kan zijn blijdschap niet delen.'*** Met dit vers wordt aangegeven dat het hart erg moeilijk te doorgronden is. De bedoeling van deze spreuk is niet direct duidelijk. Er kan hiermee gewezen worden op het belang van invoelingsvermogen en zorgvuldigheid in woordgebruik, omdat een mens een ander niet altijd kan doorzien en dan ook niet altijd kan inschatten hoe bepaalde dingen bij anderen overkomen. Er zijn blijkbaar dingen die we niet met anderen kunnen delen en er zijn ook dingen die wij van een ander niet kunnen begrijpen.

Spreuken 14 verzen 11 en 12: ***'Het huis van de goddelozen zal weggevaagd worden, maar de tent van de oprechten zal in bloei staan. Er is soms een weg die iemand recht schijnt, maar het einde ervan zijn wegen van de dood.'*** De tekst roept associaties op met de gelijkenis uit het NT over de brede weg die tot het verderf leidt, en de smalle poort met de smalle weg die tot het leven leiden (Matth.7: 13-14). De brede weg lijkt aantrekkelijker, maar voert naar de ondergang. Wat is deze tekst actueel. Veel mensen willen zelf bepalen wat goed of slecht is; wat wel of niet kan; wat juist of fout is. Toch vrees ik dat velen bedrogen zullen uitkomen. God is niet onder de indruk

van wat een mens of cultuur of maatschappij als normen heeft; enkel Hij bepaalt wat juist of fout is.

Spreuken 14 verzen 13 t/m 15: ***'Ook bij het lachen zal het hart pijn lijden: het einde van zulke blijdschap is verdriet.'*** Opnieuw volgt een verklaring over het hart. Een mens kan bij het lachen innerlijke pijn hebben zodat het einde van het lachen verdriet is.

Spreuken 14 vers 14: ***'Wie afkerig is van hart, zal van zijn wegen verzadigd worden, maar een goed iemand van zichzelf.'*** Het wordt opnieuw duidelijk dat iemand krijgt wat hij verdient. Het definitieve einde van de goddelozen wordt getekend. Uiteindelijk zal de HEERE rechtvaardig over ieders daden oordelen en zo zal het onrecht niet het laatste woord hebben.

Spreuken 14 vers 15: ***'Een onverstandige gelooft elk woord, maar een schrandere let op zijn schreden.'*** Iemand die alles gelooft wat hij hoort is onverstandig en denkt niet na bij wat hij doet.

Spreuken 14 vers 16: ***'Een wijze vreest en keert zich af van het kwade, maar een dwaas gaat zich te buiten en waant zich veilig.'*** Een wijze gaat zonde uit de weg. Een dwaas doet dat niet, toch waant zo iemand zich veilig.

Spreuken 14 vers 17: ***'Wie snel toornig wordt, begaat dwaasheid, en een man vol listige plannen zal gehaat worden.'*** Hier richt Salomo zich tegen mensen die geen zelfbeheersing hebben. Daarnaast verwittigt hij ook mensen met verborgen agenda's. Wat zou het goed zijn mochten meer politiekers zich verdiepen in het Bijbelboek Spreuken.

Spreuken 14 verzen 18 t/m 23: ***'De onverstandigen erven dwaasheid, maar de schranderen omringen zich met kennis. De kwaaddoeners bukken voor goede mensen, en de goddelozen bij de poorten van de rechtvaardige. Een arme wordt zelfs door zijn vriend gehaat, maar de vrienden van een rijke zijn talrijk. Wie zijn naaste veracht, zondigt, maar welzalig is hij die zich over ellendigen ontfermt. Zij die kwaad smeden, dwalen die niet?***

Goedertierenheid en trouw zijn er echter bij hen die het goede bewerken. Bij alle zwoegen is er overschot, praatjes leiden slechts tot gebrek.' In deze verzen wordt de publieke erkenning of afwijzing van respectievelijk rechtvaardigen en onrechtvaardigen beschreven. Jongeren worden aangezet om wijsheidsonderwijs aan te nemen en toe te passen in hun leven. Salomo roept in dit gedeelte ook op in te gaan tegen de natuurlijke neiging om de armen te verachten. Een Israëliet van toen, maar ook een gelovige vandaag, mag in de keuze voor zijn relaties niet pragmatisch zijn. Hij of zij mag zich niet laten meeslepen door verlangens belangrijk te zijn door contacten met rijke mensen, maar hoort een principiële keuze te maken voor solidariteit met armen en verdrukten (vers 20 en 21). Deze houding komt ook in het NT aan de orde (Matth.22:39-40; Rom.13:9-10).

Spreuken 14 vers 24: ***'De kroon van de wijzen is hun rijkdom, de dwaasheid van de dwazen blijft dwaasheid'*** De kroon of het sieraad van wijzen is hun rijkdom. Salomo geeft hiermee aan dat rijkdom een gevolg kan zijn van Gods zegen over mensen die wijs handelen. In zijn eigen leven heeft Salomo mogen ervaren dat zijn keuze voor wijsheid ook leidde tot rijkdom en macht (1Kon.3:13). Maar als iemand dwaas is, kan hij alleen maar verder tot dwaasheid vervallen. Het zal steeds moeilijker voor hem worden wijs te zijn en daarmee loopt hij ook de zegen mis.

Spreuken 14 verzen 25 t/m 27: ***'Een betrouwbare getuige is een redder van levens, maar wie leugens blaast, is een bedrieger. In de vreze des HEEREN is een sterk vertrouwen, en voor Zijn kinderen zal Hij een toevlucht zijn. De vreze des HEEREN is een bron van leven om de strikken van de dood te ontwijken.'*** Nadat aangegeven is welke gevolgen wijsheid en dwaasheid voor een persoon hebben, komt aan de orde wat de consequenties voor de omgeving zijn. Zo onderstreept de tekst opnieuw het belang van de toewijding aan de HEERE.

Bij de productie van het programma 'Door de Bijbel' is dankbaar gebruik gemaakt van de StudieBijbel van het Centrum voor Bijbelonderzoek. De StudieBijbel Online werd gebruikt voor research en wordt ook met toestemming regelmatig geciteerd. Meer informatie vindt u op www.studiebijbel.nl. Wij raden een abonnement op de StudieBijbel app aan, als u nog dieper op de Bijbel wilt ingaan.

Tenzij anders vermeld, komen De Bijbelpassages, gebruikt bij de productie van het programma 'Door de Bijbel', met toestemming van uitgeverij Jongbloed, uit de Herziene Statenvertaling. Meer informatie: www.herzienestatenvertaling.nl